

Kolozsi Béla

Székelyföld magyar autonóm területiségéről

*A Románián belüli autonóm enkláve,
mint második „többszámú” területi entitás*

About the Hungarian Autonomous Territoriality of Szekler-Land

*The Autonomous Enclave Within Romania,
As a Second Territorial Entity Where the Hungarian Ethnic Group
is Concentrated*

Összefoglalás

A romániai magyar területi autonómiáért folytatott küzdelem előterébe kell kerülnie annak a körülménynek, hogy a második világháború utáni, nemzetközileg maradéktalanul legitimként kezelt történelmi korszakban már létrejött Erdélyben egy olyan magyar autonóm entitás, amely méltányos és jogszerű értelemben azóta sem szűnhetett meg. Ez a már létrejött autonóm entitás Magyarországgal együtt képes biztosítani a Kárpát-medencei magyar etnikum adekvát igazgatási-politikai fundamentumát, és egyszersmind a kulturális értelemben felfogott, szórvánnyal együtt tekintett, teljesebb nemzet életét, a térség biztonságának szavatolásával egyetemben. A két lábon álló többszámú magyarság eme két elkülönülő területén belül Magyarország mellett a Székelyföld autonómiakénti strukturális kiépülése egyfajta soron következő feladat. Ez

DR. KOLOZSI BÉLA orvos-pszichiáter, szociológus, CSc, egyetemi docens,
Magyarország korábbi szófia nagykövete (kolbel@hotmail.com).

is indokolja a Székelyföld problematikájának itteni elkülönített kezelését. A székely régió nemzeti-etnikai autonóm területiségétől való megfosztásának lehetőségét folyamatosan vissza kell utasítani, az entitás határait pedig a romániai magyar autonóm területiség majd öt évtizedes blokádjának feloldása után, a románsággal megegyezve lehet módosítani, adott esetben véglegesíteni.

Summary

The fact that after World War II – in a historical period which is treated internationally as fully legitimate – a Hungarian autonomous entity was established in Transylvania that was not possible to eliminate in a fair and lawful way in the legal sense, should be in the forefront of the fight for the Hungarian territorial autonomy in Romania. This autonomous entity, together with Hungary itself, can provide the adequate administrative and political foundation of the Hungarian ethnic group, and at the same time can provide the foundation of a fuller life for the nation in a cultural sense, along with ensuring security in the region. Within these two distinct regions occupied by the Hungarian nation “standing on two legs”, the structural build-up of Szekler-Land as an autonomy, is an upcoming task. The possibility of the deprivation of the Szekler-region of its national and ethnic autonomy has to be rejected; the boundaries of the entity should be modified and finalized in agreement with the Romanian nation, following the dissolution of the almost five-decade blockade of the autonomous Hungarian territoriality in Romania.

Nem több, mint öt évvel a Székelyföld Romániánál maradását megerősítő 1947-es párizsi békeszerződés után, a román államhatárokon belül Magyar Autonóm Tartomány (MAT) néven autonóm terület létesült.¹ A Magyar Autonóm Tartomány az akkor a térségben funkcionáló politikai reguláknak megfelelően, a térségben ott és akkor legalizált, nemzetközileg sem vitatott módon jött létre. 1960-ban ugyanakkor sor került a MAT területi kiterjedését érintő, egyoldalú román „módosításra”, majd az autonómia Ceaușescu általi 1968-as teljes elorzására; ezek semmilyen mértékben nem voltak legitimek. Így a mai, a Székelyföldre vonatkozó területiautonómia-igény nem valamiféle újszülött, pusztán „törekvés”, hanem a legitim, az egyoldalúan vissza nem vonható, ám de facto mégis „visszavont” autonóm területi állapot újrabiztosítása, blokkolásának, blokádjának feloldása.²

Székelyföldet a nagy háborút követően elidegenítették Magyarországtól, nemcsak nemzetközi szinten, de Magyarország történelmi alkotmányában 1921-ben rögzítetten, vagyis magyar alkotmányos jogi értelemben is. Az elidegenülés nem a versailles-i Nagy-Trianon-palota tárgyalóasztalánál parafálásra kerülve történt meg, hanem akkor, amikor más, a szerződésben érintett államok törvényhozásai után a magyar törvényhozás is ratifikálta, azt alkotmányos magyar törvénytéte, 1921 nyarán. Az 1940-es, Magyarországhoz történő visszacsatolás után jó négy évvel a visszacsatolás érvénytelenné vált, 1944. október 15-én Magyarország kormányzójának

proklamációjával, Moszkva fegyverszüneti feltételeinek megfelelően, jogilag újra román területté lett.

Az 1921-es szerződésratifikáció és az 1947-es békeszerződés érdemben méltánytalan, ámde formai, illetve nemzetközi jogi értelemben törvényes volt. A Székelyföldre kiterjedő későbbi magyar autonómia 1968-as, egyoldalú román annexiója, elorzása azonban formai értelemben sem volt kellően legitim. Az etnikai-nemzeti területi autonómia – miként az állami függetlenség megadása – nem egyfajta olyan kölcsönadásszerű, avagy „ideiglenes letét”, amelyet az „adományozója” egyszerűen vagy ürügyekkel, de kedve szerint visszavehet, visszavonhat. Ezért ennek a Ceaușescu által kivitelezett autonómiaannexiónak, elragadásnak az utólagos, mai visszavonását, korrekcióját kell mindenekelőtt igényelni, követelni, a magyarok e korrekciós igényének jogosságát megérteni és megértetni.³ Székelyföldnek és a magyar kisebbség „anyaországaként” Magyarországnak, sőt Romániának is a kommunizmus bukása idején, és folyamatosan azóta is, napirendre kellett volna tűznie, és szükség esetén ott tartania a törvénytelen, a diktátor fabrikálta 1968-as autonómiaannexió kiiktatását. Annak, hogy a romániai rendszerváltás komolyan vehető legyen, egyik kritériuma éppen az 1968-as autonómiaelkobzás általános és utólagos, a kommunizmus bukása után már lehetséges elutasítása lett volna, és lenne ma is. A kommunizmus bukása után vétkes közömbösség volt a kérdés felvetésének elmaradása.

A nemzeti jellegű területi autonómia megadása természetesen nem egyenlő a függetlenség megadásával (amint például gyarmati helyzet után), ámde mégis hasonlít arra, az autonómiához juttatás ez irányban akár valamiféle köztes státusnak is tekinthető. Az etnikai-területi autonómia megadása az azt megadó és az azt elnyerő között nem államok közötti viszonyt, hanem nemzetek közötti viszonyt teremt; a megadó és elnyerő kapcsolódása így nem államközi, hanem nemzetek közti viszonyra vonatkozó, nemzetközi jogi és politikai elemeket is tartalmaz. Módosítása – különösen megszüntetése – így nem értelmezhető és kivitelezhető pusztán nemzetállamon, államon belüli kérdésként. A magyar többségű Székelyföld, de ugyanúgy Dél-Tirol, az Åland-szigetek, mindegyikük számára a maga régiójában domináns, döntő súlyú, nagyhatalom által kialakított autonómiájának megadása törvényes volt. Közülük az egyetlenek, a székelyföldi magyar autonómiának ún. „visszavonása” ezért is sértette és sérti a nemzetközi jog világát, valamint közvetve akár az említett Dél-Tirol⁴ és Åland autonómiájának jogelvéit is, hiszen azok felvetésével és megadásával kapcsolatban is külső nagyhatalmak játszottak meghatározó szerepet. Mi több, Székelyföld területi autonómiájának 1960-as ún. „módosítása” „Maros Magyar Autonóm Tartományá”, és területének változtatása – egyoldalú lévén – már önmagában is jogellenes volt és maradt.

A román kormányzati elit természetesen nem tagadja azt a tényt, hogy Székelyföldön a románok kisebbségben vannak (a népesség egynegyedét alkotják). Ám Románia oly módon is érvelhet, hogy országos többségek sokféle vannak helyi kisebbségben, kisebbségek pedig helyben többségben – például a románok a magyarországi Méhkerék községben, vagy az oroszok Kelet-Ukrajnában –, tehát e tényben semmi rendkívüli nincs.

A kérdéskörhöz hozzátartozik, hogy „a nemzeti identitástudat gyakran nem csupán emberekhez kötődik, hanem sokféle élő és tárgyi valósághoz is. Tájakhoz, földrajzhoz, a vidékhez és a vidékről készült absztrakciókhoz, vagyis térképekhez, országrajzolatokhoz. [...] A magyar nemzeti identitásra vonatkozó elemzések utalnak arra, hogy egyes, a történelmi Magyarország országrajzához igen erőteljesen ragaszkodó magyarok körében a történelmi ország e rajzolatához hozzákapcsolódott térképi formájának szépsége. Hozzátehetjük: talán a szépen megsült, magyar kenyérnek a képe, eme kép felső íveltsége, domborulatossága. A kenyér pedig az élet jelképe, friss melegségében az otthon képzettársítója. A megelégedettséghez a léleknek valahogyan szükséges mindez így együtt: otthonnal, meleggel, jó ízzel, teljes ívű kenyér alakú, erdős-bérces határú hazával. Ám valójában a haza – kissé persze mind e felsoroltak is – mégis főként emberek közössége. [...] A román államterület is egyfajta korong, szabálytalan kör. A Trianon előtti Románia nem az – a mai az. A két világháború közötti – Dnyeszter-határral, az akkori teljes, szélesebb Dobrudzsával – pedig még inkább az volt – a Transznyisztriát is birtokló, és a mítoszok Tisza határolta Romániájának képe pedig alighanem a leginkább az. Vajon egy kört, korong alakot közelítő, országnyi pátria-univerzumban telepedett-e meg a románság? Persze nem egészen. Inkább egy aránylag nagyon széles, sávszerűen körbefutó gyűrűn. E körgyűrű-sáv közepén helyezkedik el a hozzá képest kicsiny Székelyföld. E széles gyűrű közepén ugyan, ámde a székek »országá« nem része a kompakt módon románság lakta etnikai »román glóbusznak« – ahogy ötven éve, az egyébként a jogszerűség értelmében azóta sem maradéktalanul de-legitimált, ám akkor hivatalosan is Magyar Autonóm Területtel rendelkező Románia képe ezt szembeötlővé is tette. A román patriotizmus tekintsen el, mint jelentéktelentől, ettől a középben ugyan, de mégis kívül elhelyezkedettségtől? Ne legyen kíváncsi a román nemzet tényleges elhelyezkedésére, kissé patetikusan fogalmazva, ne legyen kíváncsi a mozgásban, települési trendekben is megnyilvánuló nemzeti habitusra? Aligha válaszolhatunk erre igennel... [...] Ha egy európai nemzet valami módon kulturálisan, akár csupán önkormányzatiságából és autonómiájából is kibillentve beolvasztani igyekszik egy másik európaiat, ha csak részét, töredékét is, akkor valahogy nem éppen nemes, nem éppen elfogadható úton jár. Ha egy nagy nemzet egy kis töredékkel teszi ezt, akkor még – ki kell mondani – kicsinyes is, és kicsinyességében bizony sajnálhatóvá, gyarlóvá válhat.”⁵

A Székelyföld magyarságát és egyáltalán magát a területet a román hivatalosságok nem tartják olyan nagyságrendűnek, hogy annak ügyeit ne lehetne menedzselni a jelenlegi politikai és igazgatási keretek között, és az területi autonómia megalkotását igényelné. Így ha valóban most kellene autonómiát kreálni, ezt az álláspontjukat a román hivatalosságok jobban tudnák védeni és képviselni, mint ha a megvolt autonóm területiségnek elkobzását kellene – az annexió kritizálásának nyomásával szemben is – megvédeniük.

Visszakanyarodva időben, leszögezendő, hogy az 1947-ben a párizsi Luxemburg-palotában parafált békeszerződés, akárcsak trianoni elődje is, nemzetközi jogilag legális. A folyamatnak – éppen magyar félremagyarázói szerint – egyetlenegy olyan, a mai helyzethez vezetett lépése van, amely nem biztos, hogy nemzetközileg maradékta-

lanul legitim. A Magyar Autonóm Terület egyoldalú román eltörlése az így gondolkodó szerint mintegy rendben is van, hiszen amit ócsárolnak, az éppen az akkori autonóm területiségnek a megléte, mert úgymond Sztálin és idegen nagyhatalom kreálta. Miért, Trianont magát nem a nagyhatalmak, majd Párizst talán nem Sztálin hozta össze? Mindez nagyhatalmi döntés volt, nem csak az 1952-es székelyföldi autonómia – ám ez is persze olyan volt, mint minden a környéken akkoriban. Ámde területi rendelkezéseinek egyoldalú román visszavonása valamennyi közül a legrosszabb; magyar oldalról hangoztatni kellene a későbbi román visszavonás jogtalanságát, ugyanis ha már megadtak valamit, egyoldalúan az nem vehető vissza, mint mondjuk Algéria függetlensége Franciaország által később nem lett volna visszavehető, úgymond ő adta, ha úgy hozná kedve, úgy miért is ne venné vissza? Nem könyörögnünk kellene a székelyföldi autonómiáért, jogos a követelés e szempontból, a visszavonás jogtalansága szempontjából is.

A Trianon-kastélyban, Bécs-Belvederében, Párizsban, végül Moszkvában, illetve legvégül Bukarestben, a kommunista pártközpontban az eltörlésnél már tényleg mindenfajta internacionális részvétel nélkül passzolgattak Magyarország és Románia, a magyar és a román náció között ide-oda területeket. Moszkva volt a magyar és a román államon kívüli utolsó érdemi döntéshely, ahol ugyan nem az államok közötti, de valamelyest mégis a nemzetek közötti státuskijelölésként jártak el. Ott valamicskét kaptunk, kompromisszumféléként, ami azért területi értelemben több volt, mint mai helyzetünk.

Az államterületek stabilitása egyébiránt fontos nemzetközi érték és érdek – még győztes háború esetén is megőrzendő.⁶ Mind a függetlenség megadása, mind pedig az autonómia megadása nem oda-vissza szimmetrikus aktus, „nem visszacsinálható” lépés: a már önálló, avagy autonómia esetén önállóbb státus, annak elnyertsége utáni visszavétele nem eszközölhető ugyanazon szempontok szerinti fordított irányú érvényesítésével, mint amilyen annak megadása volt. A „területiautonómia-elragadás” magyar elfogadása minden jövőbeni autonómiaküzdelmet is eleve értelmetlenné tenné, hiszen egy újabb ilyen belső önrendelkezés kivívása esetére vonatkozóan is mintegy „benne lenne a csomagban” annak visszavonhatósága, politikai konjunktúra jellege. Ezért nem szabad könnyősen, hallgatólagosan, önsorsrontó módon elfogadni a múlt századi trükkös (közigazgatási átalakításra hivatkozó) autonómiaeltulajdonítást visszamenőlegesen sem.

Nyilvánvalóan elfogadhatatlan, hogy egy területi önrendelkezéssel rendelkező entitás elveszítse identitását, vagy éppen létjogosultságát attól, hogy – egyébként közvetlen nemzetközi környezetéhez hasonló – rossz, rákényszerített politikai struktúrával rendelkezett egy megelőző rendszer idején. Könnyen belátható, ha létének elvesztését az elfogadhatatlan hajdani politikai szerkezet okán valaki egy maradéktalanul szuverén államra kívánta volna alkalmazni, az nem csupán felháborító, hanem egyenesen komikus is lett volna. Ilyesmire soha nem is került sor. Vajon akár országtól, akár autonóm entitástól azért elragadható lett volna akár részlegesen is a területe, mert a „ronda rezsimek” korában, a szomszédságéhoz hasonlóan, külső parancsra benne is „ronda rezsimek” létezett? Ahogy egy állam hajdani politikai gyarlóságai miatt nem

veszti felségterületét, ugyanígy egy autonóm entitás sem veszítheti el területét ilyen okoknál fogva.

A nemzeti területi autonómia, mely a nemzetek önrendelkezési jogából deriválódik, nyilván nem veszítheti el az előbbi jogból származó fennmaradását. A területi autonómia elősegíti a korábban területi konfliktusban lévő nemzetek viszonyának rendezését. E tekintetben a német–francia viszonyt is gyakran egyfajta modellként értelmezik.

„Német–francia jellegű megbékélésben élnek-e már a románok és magyarok? Nemzeteik sorsán tőprengő románok és magyarok – különösen értelmiségiek, értelmiségi veretű politizáló emberek – szerettek elmerengeni azon, hogy közös jelenük amolyan – kissé keletebbre tolt – német/francia megbékélés lenne. Reménykedjünk az ilyen modell segítő erejében! Ámde ne kergessünk illúziókat se – vegyük észre a permanens és az átmeneti különbségeket is! Sokféle különbség van. Érdemben viszont itt és most csak két eltérésre szabadjon kitérni. Az egyik eltérés a történelem folyamán ott és itt »gazdát« cserélt terület össz népességre vetített arányát és nagyságrendjét illeti, a másik pedig – bár csupán néhány évtizedes, mégis – már történelmi-nek is nevezhető, kompromisszumos hozzáállást is illető különbség. [...] A háború után Németország francia határvidékére és akkor Franciaország érdekszférájába eső Saar-vidék ugyanis a beköszöntött békeidők elején nem csatlakozhatott mindjárt Németországhoz – évekig egyfajta lebegtetett helyzetben maradt. Elzász és vele Lotaringia északi része végleg Franciaországhoz került, a szomszédos Saar Németországhoz csatolásának 1954. október 23-i, majd 1955. október 23-i népszavazásához viszont Franciaország hozzájárult, a népszavazás részt vevői Németországot választották, és e tartomány azóta is stabilan – így ma is – Németország része, ez az egyik német »Land«. Nem pont ilyesmire lett volna talán szükség román–magyar viszonylatban a 20. század második felében? Ilyesmi persze nem történt. Viszont egyfajta minimális – ám itt nálunk, később »elpárologtatott« – kompromisszum mégis formálódott errefelé is, és éppen a Saar-vidéki népszavazási évtized felében: nevezetesen a régi autonóm hagyományokkal rendelkező, tömbszerűen magyar, a Saar-földihez hasonló nagyságrendű népességgel rendelkező Székelyföldön Magyar Autonóm Tartomány alakították és került be a romániai alkotmányba. Egy viszonylag kis terület, igencsak részleges »szuverenitással«, de mégis magyar autonóm területnek kiáltották ki, és az ilyen aktus – sem a szuverenitás másutt, sem az autonómia kihirdetése itt – nem reverzibilis az azt »megadó« pusztá elhatározásának függvényében. Mint már leszögeztük: az autonómia elnyerése után, az autonómia fennmaradásának vagy megszüntetésének ténye maga is autonómiát élvez.

Sajátos földrajzi elhelyezkedése miatt nem is jöhetett, nem is jön szóba a székely vidék Saar-földhöz hasonló perspektívája, nemzetállamához történő maradéktalan kapcsolása. Területi körülrajzoltságában, államon belüli viszonylagos önállóságában viszont előbbinek de facto is autonómként kellett volna fennmaradnia – persze a többségi nemzet, az egész ország és térség sorsához hasonlóan a megfelelő időben belsőleg demokratizálódva, és így működve ma is, az Európát átformáló »egymás között megosztott szuverenitások« korában is. [...] A társadalmi-politikai struktúrák

a rendszerrel együtt kilencven tájt változtak, ámde az intézményességnél szubtilisebb jogszerűség, a legalitás és legitimitás, a tényleges önkormányzatiság igazi jelentősége a térség formáló elvei között még csak most, meglehetősen lassan kezd beérni. Ezért, ezekért is maradt mindmáig nagy erőfeszítéseket igénylő, mondhatnánk, hercule-si feladat a német–francia típusú, vagy éppen más jellegű, de mély, igazi és szerves megbékélés meghonosítása errefelé. Ámde, a területiként is működő, másutt pedig alkalmasint az utóbbira is támaszkodó perszonális autonómiával együtt mégis meg kell honosítani!”⁷

Széchenyi és Wesselényi „két hazáról”, minden magyar dupla azonosulásáról szólt, amely alatt az akkor is szétválasztott Magyarországot és Erdélyt értette. Ma a két hazaként két elhatárolt területi „entitást”, egy országot (Magyarország) és egy autonómiát (Székelyföld) kellene értenünk, mindkettő esetében egy-egy, a történetiekhez viszonyítottan csonka entitást – de ennyit legalább kellene értenünk rajta! Mindez a két klasszikus patriótának, így a két haza ethoszának öröksége is.⁸

Magyarország, pontosabban a tömbmagyarság településterületei sok tekintetben nem csupán a közép-európai, hanem a délkelet-európai kontinentális nagyrégióhoz is tartoznak. Néhány éve már minden – a magyarhoz hasonlóan töredezett – délkelet-európai nemzet (szerb, horvát, román, albán, bolgár, török, görög) két entitásban él – a magyart kivéve, hiszen annak második entitását az autonómiát keretező állam bekebelezte.⁹

Érdemes rámutatni az „annexió dacára fennmaradt jogosultság” egy fontos nemzetközi példájára is. Lassan öt évtizede, pontosan 1967 óta egy igen jelentős közel-keleti hatalom, Izrael Állam által megszállt területek sajátos nemzetközi értelmezés, kezelésmód alatt állnak: az eltelt öt évtized sem törvényesíthette, legitimálhatta e területek valamiféle elkerülését abból a törvényes státusból, amelyben ötven évvel ezelőtt is és legitim módon ma is léteznek. Ilyen törvényesítést nem is szorgalmazott senki. Az említett székelyföldi (akkori hivatalos nevén Maros Magyar Autonóm Tartomány¹⁰) magyar autonóm terület 1967-ben lényegében még a szó területi értelmében életben volt, az akkor politikai viszonyoknak megfelelő politikai-igazgatási, entitásbeli autonóm keretek között. Egy évvel később, mint a Közel-Keleten, itt is de facto területi változások következtek be, Bukarest a terület autonóm mivoltát kvázi anektálta, de a legitim viszonyokat ez természetesen itt sem – és az említett közel-keletihez hasonlóan azóta sem – változtathatta meg. Az Izrael Állam által megszállt területek tekintetében az Amerikai Egyesült Államok és az európai hatalmak éppen a közelmúltban deklarálták – persze a palesztinok és más érdekeltek nyomására is – a legitim viszonyok további, egyértelmű változatlanlanságát. E princípiumot az eddigieknél határozottabban a Székelyföld vonatkozásában is hangsúlyozni kell; a két szituáció ugyanis egyidős és hasonló!

Persze csak akkor lehet igazán érvelni az Izrael Állam által is elismerten saját státusukat megőrzött megszállt területek és a magyar autonómia annexiójának összehasonlíthatósága, párhuzamossága, hasonlósága mellett, ha Magyarország és Székelyföld adekvát módon meggyőzi önmagát is, másokat is, hogy a székelyföldi magyar autonómia jogszerűen ma is érvényes, miközben éppen a megvonása, eme megvonás hallgatlagos túrése az érvénytelen. Nem kevesen vakították azzal a magyar közvéleményt,

hogyan a területi autonómiát a kommunizmus rendelte el, önsorsrontó módon így megnyilatkozva: „az a területi autonómia a magyaroknak nem is kell, az a rossz kommunista autonómia, bezzeg majd a jó!” Ez igazi blöff: a területi autonómia meghirdetése és életbeléptetése nemcsak kommunista országokban történt, de éppen annak egy tollvonással való megszüntetése az, ami csak kommunista országban esett meg.

A területi autonómiával szemben időnként felmerül az aggodalom, hogy ez az autonómián kívül maradó magyaroknak árthatna, mert még szűkebb világukon belül is egyfajta másodrangú magyarokká válhatnának, mint a részlegesen önrendelkező területekből kimaradók. Nem kell attól tartani, hogy ez az autonómián kívül maradó magyaroknak kárára lenne, hiszen nyilvánvaló, hogy magának Magyarországnak a megléte sem éppen árt nekik, bár nem osztozik kisebbségi létükben, keserveikben; sőt éppen ellenkezőleg, az ország léte hasznukra, támogatásukra és erősítésükre szolgál. Magyarország mellett a Székelyföld Autonóm Területi Entitás egyfajta részleges anyaország szerepet is betölthetne – azt hatékonyabban segítve – a történelmi Erdély további területein élő, több helyütt szórványosodó magyar népesség számára.

Határozottan vissza kell utasítani a nemzeti-etnikai autonóm területiségtől való további megfosztás lehetőségét. A magyar autonóm területiség majd öt évtizedes blokádjának feloldása után, közös megegyezéssel lehetne az entitás határait véglegesíteni.

JEGYZETEK

- ¹ Értelmezésünk szerint Székelyföld területi autonóm intézménye helyreállítását követően más, alternatív elnevezéssel (Kelet)-Erdélyi Magyar Autonóm Terület is lehetséges.
- ² Az elemzés egésze – ambíciója szerint – az autonóm, második magyar identitás problémakörét nem pusztán székelyföldi, hanem összmagyar szempontból kísérel meg értelmezni.
- ³ A nemzetközi jog sem egyféle, maradéktalanul kodifikált jog, és a nemzetközi relációk normarendszere sem az, hanem akár csupán néhány résztvevő és érdekelt paradigmája, teóriája is lehet. Ennek megfelelően kell kezelni, inkább érvelendő vitaelemnek tekinteni, mint bizonyossággként elővezetni. A nemzetközi jog egyébként sem egyértelműen levezethető, mindenkire kötelező építkezésű, hanem tárgyalási és vitajavaslatok sokasága. Igaz, természetesen még a belső jog egésze sem egyértelmű, ha az lenne, akkor nem lenne szükség bíráskodásra, bíróságokra, amelyek mérlegelnek és döntenek többféle értelmezés között. Ezért „vitajog” leghető fel inkább az autonómiánál is, mintsem „punktumjog” lenne az. A most „aktuálisan kitalálendő”, kimunkálendő formulánál jobb a vele kapcsolatos tapasztalatok okán, első közelítésben az, ami már működött, „megvolt”, így például a már létezett, területben kialakult, majd utóbb elragadott Magyar Autonóm Területre való hivatkozás.
- ⁴ A dél-tiroli autonómia esetében az azt 1919-ig birtokló Ausztria védhatalmi státussal rendelkezik. Dél-Tirol autonómiája (egy Itálián belüli formulaként egyfajta belső kváziállam, ami persze nem „lebutított államot” jelent), mint láthattuk, ugyanolyan háttérrel és motivációval és – ott nyugati, itt keleti – nagyhatalmi szignóval jött létre, mint a székelyföldi Magyar Autonóm Tartomány, és amint körvonalazódott eme területi autonómiák viszonya a magyarság, illetve a német–osztrák közösség egészéhez; a MAT kötődése Magyarországhoz ugyanolyan, mint az említett tiroli és osztrák egymáshoz. Egyébként újabb keletű beszámolók szerint egyre halványul a dél-tiroli autonómia mintaképe, ugyanis ismét Bécshez szeretnének tartozni, az ottani jólét sem tünteti el a nyelvi és a kulturális különbségeket. Az észak-olaszországi Dél-Tirol polgármesterei önrendelkezési joguk visszaállítását kérik. A magyar autonóm entitásnak azonban már csak a „magyarközi” területi kontinuitás hiányában, a két tömbmagyar terület elkülönültsége és távolsága miatt sincsenek átkapcsolódási törekvései.
- ⁵ Kolozsi Béla: *Autonómia és a szabadságot adó szabadsága*. Felvidék.ma, 2010. május 30.

- ⁶ Az akkor, a világháború negyedik évében még háborús győztes Magyarország az 1918 tavaszi bukaresti békében, a magyarok számára győztes békeszerződésben sem kísérelte meg annektálni a Székelyfölddel kontinuum módon határos, magyarlakta szomszédos Csángóföldet. Románia 1918 tavaszán „volt kénytelen lehorgasztott fejfel megkötni a bukaresti békeszerződést. A győztesek között lévő Magyarország nagylelkű volt, nem úgy, mint röviddel később Bukarest, az addigra győztesé vált antant farvizén. Igen, a farvizén, mert Románia különbékéjével elveszítette az antant kegyeit, többé nem volt sem része az antantnak, sem érdemben hadviselő. Két év múltán, a Trianon-palotában Románia nem csupán a korábbi államhatárai menti román lakosságú területeket kebelezte be, de – mint tudjuk – magyar népességű vidékeket is, bőségesen. Ezzel szemben Magyarország a maga győzelme idején, az 1918 tavaszi békeszerződésben nem csupán román népességű területekért nem nyújtotta ki a kezét, de még a közvetlenül az akkori határai menti, azokon kívüli magyar népességű vidékekért sem! Pedig bizony voltak ilyenek. Nevezetesen – mint már említettük – a Csángóföld, kontinuum módon elhelyezkedve a magyarországi, magyar Székelyföld közvetlen szomszédságában. Könnyen és néprajzilag nem éppen méltánytalanul arrébb helyezhető lett volna a magyar államhatár, nem hagyva ki a közvetlenül szomszédos magyar népességű területeket a magyar állam kereteiből. A történelmi hagyomány, a hosszú távú stabilitás azonban fontosabb értékek tűnt a magyar államvezetés számára. Nemes lelkű volt ez a magyar mértékletesség? Mindenesetre ne csupán Trianonra emlékezzünk a világháború végével kapcsolatosan, de erre a békeszerződésre is, és arra is, hogy a Csángóföld magyartalanításáért lihegő, veszélyekre hivatkozó, pánikszerű, szűkkeblű, sovén román politika méltánytalanságát érzékelteti az is, hogy Magyarország győztesként sem ragadta el, még magyarjaival együtt sem a csángó vidékeket.” Kolozsi Béla: *Magyarország és Csángóföld*. Háromszék, 2011. május 18.
- ⁷ Kolozsi Béla: *Lesz-e német–francia jellegű megbékélés?* Háromszék, 2009. augusztus 8.
- ⁸ „Aligha árt persze a teljes magyar szolidaritásnak Magyarország állami léte; s aligha ártana az autonóm, bár igencsak megcsönkített erdélyi entitás a szélesebb nemzeti közösségnek! Akár mindkettő is szolgálhat anyaország-háttérként a többiek, az entitásokhoz képest »diaszpórában« élők számára. A Székelyföld talán mindenekelőtt a történelmi Erdély egyéb területein, kevésbé tömbszerűen élő magyarságot szolgálhatná, a mai Magyarország pedig a hajdani, mára megnövekedett Partiumot és Kelet-Bánságot is magában foglaló, egykori Erdélyen kívül értelmezett Magyarország területén élőket segíthetné a nemzet körében megmaradásban és fejlődésben. És persze azért a történelmi erdélyieket is.” Sőt az 1848-as Unió mindkét utód-„entitása” – ki-ki a maga erejéhez mérten – ott állna valamennyi magyar kisebbségi és szórványközösség mögött, mellett. Kolozsi Béla: *Csonka-Erdély, Csonka-Magyarország*. Háromszék, 2010. október 14.
- ⁹ Délkelet-Európa nemzeteinek elhelyezkedése nem kontinuum, hanem töredékes. Ámbár ez nyugatabbra is előfordul, mégis e vidéken igazán karakterisztikus. A délkelet-európai országok valamennyien rendelkeznek a nemzet egyfajta „fősodor” államáról letört, annál kisebb nációrészekkel. Ám náluk jobbára egyenesen ország lett e letört részekből. Minden balkáni nemzeti közösség mára már – helyenként ilyen-olyan megszorításokkal – dupla országúvá vált: egy nagyobb és egy kisebb országgal. Felsorolva az érintetteket: Szerbia – Bosznia/Srpska-Republika, Albánia – Koszovó, Bulgária – Macedónia, Görögország – Ciprus, Törökország – Észak-Ciprus, Horvátország – Bosznia-Hercegovinai Föderáció, Románia – Moldova. Pedig a magyarok beérnék éppen nem teljesen szuverén, csupán csak autonóm „kisebbségi országgal”, területi egységgel is. Ebben az értelemben vágyhatunk rá: bár helyet kaphatnánk szimbolikusan mi, magyarok is a leszakított kompakt nemzetrészeknek egyenlő közösségi jogokat biztosító Európában – itt, Délkelet-Európától kicsit északabbra is, kontinentálisabban is –, nem kevésbé, mint a sokszor inkriminált Balkán-félszigeten! Lásd Kolozsi Béla: *Legalább, mint a Balkán!* Háromszék, 2009. november 13.
- ¹⁰ A tartomány kifejezésben van valami „feudális”, paternalisztikus alárendeltségi jelleg, mondjuk a centrum, a főhatalom azt mintegy „tartja”, ahogy a nagy antik birodalom e szó megfelelőjét használó eljárásában is volt egyfajta emancipálatlanság, avagy az osztrák örökös tartományokban is, és ahogy a mai német állam tagországaira (Land) vonatkozó magyar fordítás is azt (egyébként helytelenül) alkalmazza. Természetesen az erdélyi, székelyföldi autonómia esetében sem fogadható el, hanem inkább egyszerűen az autonómia vagy az entitás kifejezés az igényelt a belső, maradéktalanul szuverén államon belüli részterületre, „tagországra”.